

Watervogeltellingen in januari 1981, maart 1981 en januari 1982

Waterfowl counts in January 1981, March 1981 and January 1982

L. M. J. VAN DEN BERGH

In de winter van 1980/81 werden er door het *International Waterfowl Research Bureau* voor het laatst twee internationale watervogeltellingen georganiseerd. Er is namelijk besloten om de maart-tellingen, waarvan er sinds 1976 zes zijn uitgevoerd, te beëindigen. Derhalve is er in het winterhalfjaar van 1981/82 alleen een midwintertelling (januari) uitgevoerd.

In dit verslag worden de resultaten van de tellingen in beide seizoenen besproken. Het aantal medewerkers en daarmee ook het aantal getelde gebieden vertoonde weer een uitbreiding. In januari 1981 steeg het aantal getelde gebieden tot boven de 500, in januari 1982 werden als gevolg van de strenge winter minder gebieden geteld. Met het oog op het grote belang van de telgegevens voor de bescherming en het beheer van watervogels en watervogelgebieden is de steeds voortgaande uitbreiding van het waarnemersnet toe te juichen. Voor het eerst worden thans ook landelijke cijfers voor Fuut, Dodaars en Waterhoen gegeven. Voorheen werden deze soorten niet geteld. Deze cijfers geven aan dat er ook van deze soorten 's winters veel exemplaren in ons land verblijven. Het verdient aanbeveling om in de toekomst ook andere watervogelsoorten (o.a. Aalscholver) tijdens de midwintertellingen te tellen.

Het weer tijdens de tellingen

De winter van 1980/81 was in geheel West-Europa zacht, met alleen in de eerste helft van december een vorstperiode van betekenis. Door strenge koude in Noord- en Oost-Europa waren de aantallen watervogels hier te lande groot. Ten tijde van de midwintertelling (7-23 januari) was het in Nederland zacht weer met veel neerslag, grotendeels in de vorm van regen, maar in het noorden van het land viel ook sneeuw. Plaatselijk werden de tellingen bemoeilijkt door mistvelden. Na een matig strenge vorstperiode tussen 11 en 26 februari liepen de temperaturen op tot boven het vriespunt, hoewel de eerste decade van maart nog koud en nat was. De telperiode in maart viel samen met de komst van zachte oceaanolucht. Er viel in die periode veel neerslag.

Anders verliep het seizoen 1981/82 dat aanvang met veel sneeuwval rond 10 december waarna het in het

grootste deel van Nederland tot 15 januari duurde alvorens de temperatuur weer tot boven het vriespunt steeg. Alleen in het zuidwesten en langs de grote rivieren bleven de omstandigheden voor watervogels gedurende de gehele koudeperiode gunstig. De Waddenzee en het grootste deel van het IJsselmeer waren lange tijd met ijs bedekt. De invallende dooi midden in de periode van de januaritellingen (8-24 jan) zal een ongunstige invloed op de resultaten van de tellingen gehad hebben. Vooral na 20 januari werden bij ganzen grote verplaatsingen geconstateerd. Vermoedelijk is ook bij diverse eendesoorten (o.a. Smient) en zwanen (Kleine Zwaan) sprake geweest van verschuivingen. In hoeverre dit heeft geleid tot dubbeltelling of onder-telling is niet met zekerheid vast te stellen.

Januari-telling 1981

In de periode tussen 7 en 23 januari 1981 werd in ons land de midwintertelling uitgevoerd. De watervogels bleken zich in deze periode in flinke aantallen verspreid over geheel Nederland op te houden. In totaal werden er in de 524 getelde gebieden 1 421 000 waargenomen. In vergelijking met de tellingen vanaf 1975 geeft dit het volgende beeld (tussen haakjes het aantal getelde gebieden): 1 141 000 (360), 985 000 (323), 1 204 000 (404), 1 510 000 (520), 778 000 (448), 443 000 (480), 1 421 000 (524).

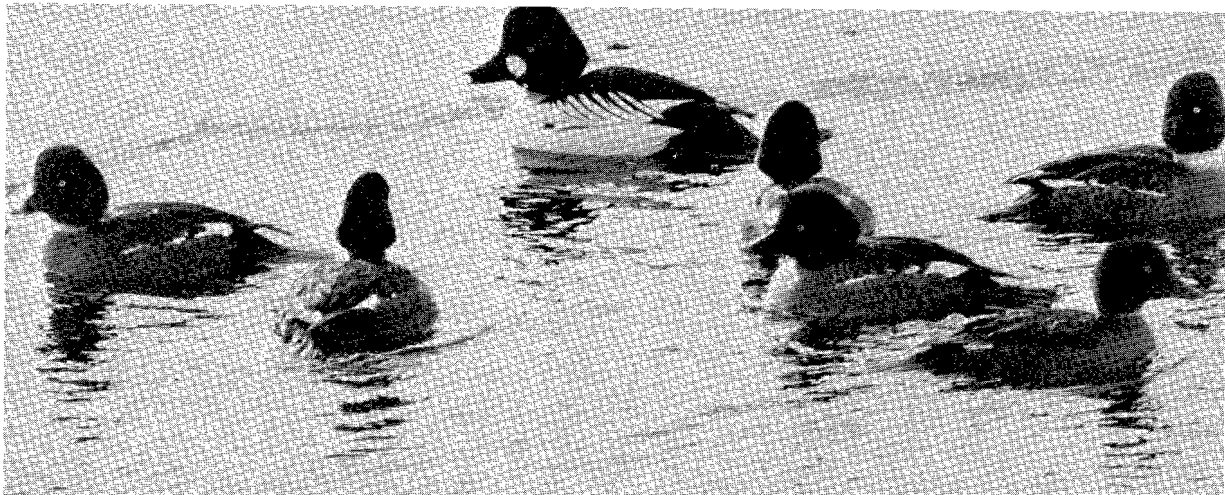
Grote watervogelconcentraties werden in januari 1981 aangetroffen in het IJsselmeergebied (334 000), de Deltawateren (209 000), langs de grote rivieren (195 000) en in het Waddengebied (189 000), maar ook in Noord-Holland (149 000) en in Friesland (101 000). De vier talrijkste soorten waren Wilde Eend (349 000), Smient (311 000), Meerkooit (250 000) en Kuifeend (176 000).

Bijna de helft van het getelde aantal Futen hield zich op in het IJsselmeergebied. Andere belangrijke streken voor deze soort waren de Deltawateren (1400) en de grote rivieren (1300). Dodaarsen werden vooral gemeld uit de Delta (1200), terwijl elders alleen in Noord-Holland het aantal boven de 100 kwam. Deze soort houdt zich veel op in smalle slootjes en wordt daardoor gemakkelijk onderteld.

Tabel 1. Resultaten van de januari-telling 1981. *Waterfowl count in January 1981.*

District <i>District</i> Aantal gebieden <i>Number of areas</i>	Gr 19	F 42	D 17	O 20	Gld 25	U 38	NH 71	ZH 33	NB 39	L 3	WD 46	IJm 33	Gri 36	Del 102	Totaal 524
Dodaars <i>Tachybaptus ruficollis</i>	0	12	13	0	21	70	111	42	31	0	76	88	71	1179	1714
Fuut <i>Podiceps cristatus</i>	12	32	0	38	30	220	350	396	100	0	182	3808	1293	1364	7825
Knobbelzwaan <i>Cygnus olor</i>	85	239	38	147	134	338	869	1463	59	0	43	264	2007	467	6153
Kleine Zwaan <i>C. bewickii</i>	2	355	2	380	211	280	126	369	80	0	689	415	3054	1141	7104
Wilde Zwaan <i>C. cygnus</i>	0	107	21	0	0	12	97	46	13	0	4	235	222	179	936
Bergeend <i>Tadorna tadorna</i>	1	8	0	0	1	1	291	47	12	0	46682	290	37	8701	56071
Smient <i>Anas penelope</i>	334	59056	50	641	935	6092	65057	36697	698	2	76275	14928	8614	41331	310710
Krakeend <i>A. strepera</i>	1	10	2	0	4	26	51	237	78	0	3	466	42	270	1190
Wintertaling <i>A. crecca</i>	51	348	563	173	990	457	1389	1505	4089	230	3281	842	3449	5778	23145
Wilde Eend <i>A. platyrhynchos</i>	20368	20527	19454	10578	7528	4098	26039	18643	21681	2508	30784	39029	55918	71994	349149
Pijlstaart <i>A. acuta</i>	20	34	0	99	9	8	27	25	79	0	7743	44	293	3635	12016
Zomertaling <i>A. querquedula</i>	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Slobeend <i>A. clypeata</i>	17	17	0	2	37	76	549	281	273	0	270	280	187	1201	3190
Krooneend <i>Netta rufina</i>	0	0	0	1	0	0	2	1	6	0	0	0	0	0	10
Tafeleend <i>Aythya ferina</i>	199	1766	18	96	97	443	4145	1227	3370	0	332	33910	19222	5868	70693
Witoogeend <i>A. nyroca</i>	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	4	1	0	6
Kuifeend <i>A. fuligula</i>	364	3397	36	107	434	1863	15861	4593	3129	14	2213	116250	6988	20915	176164
Toppereend <i>A. marila</i>	3	18	0	0	0	0	43	6	4	0	5353	92352	0	696	98475
Eidereend <i>Somateria mollissima</i>	0	0	0	0	0	0	117	0	0	0	8122	18	2	1071	9330
IJseend <i>Clangula hyemalis</i>	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	3	7	1	2	14
Zwarte Zeeëend <i>Melanitta nigra</i>	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	81	1	0	2419	2503
Grote Zeeëend <i>M. fusca</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	1	3	2	10
Brilduiker <i>Bucephala clangula</i>	17	32	25	2	1	44	282	110	99	0	383	5619	64	1547	8225
Nonnetje <i>Mergus albellus</i>	58	362	3	186	0	29	180	28	5	0	15	2626	680	111	4283
Middelste Zaagbek <i>M. serrator</i>	0	155	0	0	0	0	75	1	0	0	482	114	1	1335	2163
Grote Zaagbek <i>M. merganser</i>	114	774	226	387	9	41	608	156	7	0	500	3800	984	414	8020
Waterhoen <i>Gallinula chloropus</i>	170	47	6	45	253	289	1211	738	626	1	57	145	928	2234	6750
Meerkoet <i>Fulica atra</i>	2398	13623	749	2241	3127	12450	30739	31965	5817	35	2299	17296	91209	35614	249562
Zwaan <i>Cygnus spec.*</i>	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1	0	10	0	0	13
Zwemeend <i>Anas spec.*</i>	0	200	0	0	0	230	980	15	1	1	2400	240	0	0	4067
Duikend <i>Aythya spec.*</i>	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	200	610	0	0	814
Eend*	0	41	0	0	0	12	11	0	0	0	365	0	0	0	429
Totaal <i>Total</i>	24214	101162	21206	15123	13821	27079	149219	98592	40257	2792	188841	333692	195270	209468	1420736

* niet gedetermineerd *not identified*

Brilduikers, februari 1979, Afsluitdijk (Piet Zomerdijs). *Goldeneyes* *Bucephala clangula*.

Van de Wilde Eend verbleven grote concentraties in de Delta (72 000) en langs de grote rivieren (56 000), maar in vrijwel alle waterrijke gebieden kwam deze soort veelvuldig voor. Sinds 1975 werden slechts eenmaal meer Wilde Eenden in ons land geteld: 448 000 in januari 1980.

Het landelijke aantal voor de Wintertaling (23 000) toont sterke overeenkomst met januari 1980. Het midwintercijfer voor deze soort ligt tegenwoordig veel lager dan in 1975 en 1976, toen het resp. 72 000 en 53 000 bedroeg. Wintertalingen werden in 1981 vooral gezien in de Delta (5800), Noord-Brabant (4100), langs de grote rivieren (3400) en in het Waddengebied (3300).

Ook het getelde aantal Krakeenden (1190) toont een frappante gelijkenis met januari 1980 (1200). Deze eend werd vooral gezien in het IJsselmeergebied (466), de Delta (270) en in Zuid-Holland (237).

De Smient, waarvan in januari 1981 ruim 4000 meer werden geteld dan in januari 1980, ver-

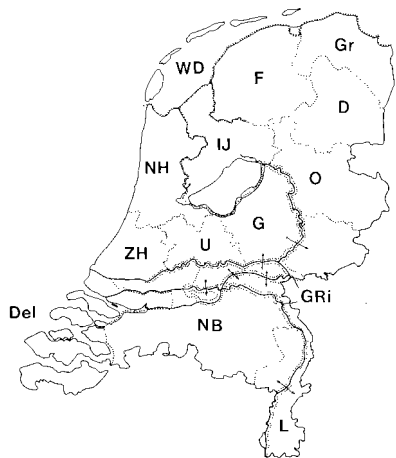
bleef vooral in het Waddengebied (76 000), Noord-Holland (65 000), Friesland (59 000), de Delta (41 000) en Zuid-Holland (37 000). Sinds 1975 was het de derde keer dat er in Nederland meer dan 300 000 Smienten geteld werden.

Met 12 000 scoort de Pijlstaart iets lager dan in 1980, toen het landelijke aantal 13 000 bedroeg. Deze vogels waren vooral talrijk in het Waddengebied (7700) en in de Delta (3600). Ook in andere jaren waren dit de twee belangrijkste gebieden voor de Pijlstaart in Nederland.

Het getelde aantal Slobeenden toont sterke gelijkenis met januari 1980, het verschil is slechts 200. Alleen in de Delta (1200) en in Noord-Holland (550) werden plaatselijk grote groepen gezien, elders waren de aantallen meestal klein.

Toppereenden waren zoals gebruikelijk vooral aanwezig in het IJsselmeer en de westelijke Waddenzee. Grote concentraties hielden zich op in het noordelijke deel van het IJsselmeer (> 92 000). Mogelijk zijn er in de westelijke Waddenzee nog Toppers aan de aandacht ontsnapt omdat hier niet vanuit de lucht geteld werd. Buiten deze twee gebieden werden alleen in de Deltawateren meer dan honderd Toppereenden aangetroffen. Het landelijke totaal voor de Kuifeend (176 000) ligt aanzienlijk hoger dan de waarden die in 1978 (121 000) en in 1980 (119 000) werden vastgesteld. Ook deze keer hielden de Kuifeenden zich vooral op in het IJsselmeergebied (116 000), maar ook in de Delta (21 000) en in Noord-Holland (16 000) waren grote aantallen aanwezig. Van de ruim 70 000 Tafeleenden was iets minder dan de helft (34 000) aanwezig in het IJsselmeergebied, terwijl de soort ook langs de grote rivieren talrijk was (19 000). Overigens waren er bij deze telling in ons land 18 000 Tafeleenden meer dan in januari 1980.

Voor de Brilduiker werd een aantal van 8200 vastgesteld, terwijl dit bij de twee voorgaande

Tabel 2. Resultaten van de maart-telling 1981. *Waterfowl count in March 1981 (see map on page 251 for division of regions).*

District	District	Gr	F	D	O	Gld	U	NH	ZH	NB	L	WD	IJm	Gri	Del	Totaal
Aantal gebieden	Number of areas	19	40	18	19	21	37	78	31	42	5	40	30	29	87	496
Dodaars	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	0	2	19	0	20	50	110	27	92	5	72	97	77	673	1244
Fuut	<i>Podiceps cristatus</i>	124	702	44	67	81	961	1418	691	216	8	143	4396	698	796	10345
Knobbelzwaan	<i>Cygnus olor</i>	102	378	45	114	135	288	985	1292	106	0	27	200	1697	381	5750
Kleine Zwaan	<i>C. bewickii</i>	826	120	0	0	268	93	48	18	0	0	1	30	364	5	1773
Wilde Zwaan	<i>C. cygnus</i>	8	30	13	14	4	1	76	25	0	0	60	4	38	6	279
Bergeend	<i>Tadorna tadorna</i>	84	96	47	0	6	7	1131	128	23	0	18135	1091	136	7915	28799
Smient	<i>Anas penelope</i>	20200	87531	181	494	2505	2003	49494	19360	802	0	34770	23803	4919	11082	257144
Krakeend	<i>A. strepera</i>	7	47	16	6	2	39	87	191	85	0	10	497	38	192	1217
Wintertaling	<i>A. crecca</i>	673	1719	1139	290	418	867	1579	705	1954	399	2176	4013	1213	2286	19431
Wilde Eend	<i>A. platyrhynchos</i>	6620	17581	5829	3414	2289	3829	19876	14263	9551	722	8871	19914	8841	17693	139293
Pijlstaart	<i>A. acuta</i>	149	513	83	51	23	386	96	45	234	0	2275	964	672	1117	6608
Zomertaling	<i>A. querquedula</i>	1	17	6	3	0	2	6	5	7	2	0	10	1	6	66
Slobeend	<i>A. clypeata</i>	164	487	93	253	93	611	952	1070	419	194	198	1328	560	1172	7594
Krooneend	<i>Netta rufina</i>	0	0	0	1	0	29	3	0	0	0	0	2	1	0	36
Tafeleend	<i>Aythya ferina</i>	1873	1282	688	842	31	364	2556	1451	1464	48	256	14919	3428	628	29830
Witoogeend	<i>A. nyroca</i>	0	0	0	0	0	2	2	1	0	0	0	0	0	0	5
Kuifeend	<i>A. fuligula</i>	1500	2404	384	529	165	1390	14007	2409	1085	66	1631	62029	2890	4428	94917
Toppereend	<i>A. marila</i>	0	4	0	1	36	0	86	0	0	0	515	5993	0	12	6647
Eidereend	<i>Somateria mollissima</i>	0	1	0	0	0	0	3	0	0	0	3675	3	1	515	4198
IJseend	<i>Clangula hyemalis</i>	0	2	0	0	0	0	1	1	0	0	1	3	0	3	11
Zwarte Zeeëend	<i>Melanitta nigra</i>	0	2	0	0	0	0	0	1	0	0	18	0	0	73	94
Grote Zeeëend	<i>M. fusca</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18	0	1	6	25
Brilduiker	<i>Bucephala clangula</i>	33	50	43	6	1	26	153	82	90	0	317	2282	20	892	3995
Nonnetje	<i>Mergus albellus</i>	10	70	3	63	5	19	57	1	30	0	7	163	176	78	682
Middelste Zaagbek	<i>M. serrator</i>	0	115	1	120	0	0	9	0	0	0	108	78	17	792	1240
Grote Zaagbek	<i>M. merganser</i>	86	332	17	72	0	16	311	24	9	0	870	2099	294	215	4345
Waterhoen	<i>Gallinula chloropus</i>	149	90	26	24	155	269	1272	576	697	23	46	130	454	1434	5345
Meerkoet	<i>Fulica atra</i>	3342	11584	922	3444	2662	5218	22847	12747	4226	90	1665	12045	41757	15732	138281
Zwaan	<i>Cygnus spec.*</i>	9	0	0	62	0	28	2	0	0	1	0	0	0	0	102
Zweemeend	<i>Anas spec.*</i>	0	300	0	0	0	4	86	0	4	0	11	599	0	0	1004
Duikend	<i>Aythya spec.*</i>	0	0	0	4	0	0	70	0	0	0	0	24755	0	3	24832
Eend	<i>*</i>	0	0	0	0	0	0	35	0	0	0	42	0	0	0	77
Totaal	Total	35960	125459	9599	9874	8899	16502	117358	55113	21094	1558	75918	181447	68293	68135	795209

* niet gedetermineerd not identified

midwintertellingen resp. 9100 en 7300 was. Bij deze soort was het IJsselmeer duidelijk favoriet, terwijl ook in de Deltawateren belangrijke aantallen (1550) verbleven.

Van de Zwarte Zeeëend bedroeg het getelde aantal 2500, maar deze soort zal buitengaats op de Noordzee ongetwijfeld talrijker geweest zijn.

Eidereenden hielden zich vooral op in de Waddenzee en de Delta. Het aantal van 9300 bleef veel lager dan in voorgaande jaren doordat er in het Waddengebied niet vanuit de lucht geteld werd.

Van de drie zaagbeksoorten waren Grote Zaagbekken het talrijkst met ruim 8000. Zij werden vooral gemeld uit het IJsselmeer (3800), langs de grote rivieren (980), Friesland (770) en Noord-Holland (600). Het aantal ligt echter belangrijk lager dan in de jaren 1977 t/m 1979 toen er resp. 31 000, 12 000 en 17 000 in ons land werden vastgesteld. Middelste Zaagbek en Nonnetje werden minder gezien dan in januari 1980. Er waren vooral in de Delta belangrijke aantallen Middelste Zaagbekken aanwezig (1300), terwijl voor het Nonnetje het zwaartepunt weer duidelijk in het IJsselmeergebied lag (2600). Ook langs de grote rivieren werden vrij veel Nonnetjes (700) geteld.

Januari 1981 geeft een absolute top te zien in het aantal Bergeenden. Het hoge cijfer van 56 000 is te danken aan grote concentraties van deze soort in het Waddengebied (47 000) en in de Delta (8700).

Ten opzichte van vergelijkbare tellingen uit 1978 en 1980 geeft de Knobbelswaan een aantalsdaling te zien (resp. 6900, 7200 en 6100). Het is niet aannemelijk dat er in januari 1981 bijna duizend Knobbelswanen over het hoofd gezien zijn. Talrijk was de soort langs de grote rivieren (2000) en in Zuid-Holland (1500).

Wilde en Kleine Zwaan waren talrijker dan bij de twee voorgaande midwintertellingen. Van de 936 Wilde Zwanen werden er 235 in het IJsselmeergebied en 222 langs de grote rivieren gezien. Ook in de Delta en in Friesland werd deze soort vrij veel opgemerkt. De meeste Kleine Zwanen verbleven langs de grote rivieren (3054), waar zij profiteerden van door hoge rivierstanden geïnundeerde uiterwaardgraslanden. In de Delta werden er 1141 geteld. Het landelijke totaal ligt wat hoger dan in januari 1978 (6400) en in 1980 (6400).

Ook het aantal Meerkooien lag hoger dan in januari 1980 maar bleef nog beneden het niveau van de jaren 1977 t/m 1979. Deze soort was zeer talrijk langs de grote rivieren (91 000), in het Deltagebied (36 000), in Zuid-Holland (32 000) en in Noord-Holland (31 000).

Tenslotte werden in veel gebieden de Waterhoentjes genoteerd. In totaal betreft het 6800,

met vooral in de Delta (> 2200) en in Noord-Holland (> 1200) belangrijke aantallen.

Maart-telling 1981

Deze laatste van een serie van zes maarttellingen besloeg de periode van 8 t/m 25 maart 1981. Het aantal getelde gebieden bereikte met 496 een hoogtepunt. Toch werden minder watervogels waargenomen dan in maart 1980. Dit is vooral toe te schrijven aan het feit dat het open water van de Waddenzee en het IJsselmeer niet vanuit de lucht onderzocht werd, terwijl de Voordelta op een te laat tijdstip (27-3) werd geteld. De vermindering ten opzichte van 1980 betreft dan ook vooral vogels van het open water zoals Toppereend, Brilduiker, Zwarte Zeeëend en Eidereend.

Het weer was in de telperiode, en vooral in het voorkeursweekend van 15-16 maart, ongunstig. In veel gebieden werd geteld tijdens regen en een matig tot slecht zicht. Dit zal in een aantal gebieden zeker een negatieve invloed op de telresultaten hebben gehad. In totaal werden 795 000 watervogels geteld. De grootste concentraties verbleven in het IJsselmeergebied (181 000), het Waddengebied (76 000), in Friesland (125 000) en in Noord-Holland (117 000). In andere teldistricten en provincies bleef het aantal beneden de 100 000. De Smient overschreed de 200 000 terwijl Wilde Eend (139 000) en Meerkooi (138 000) eveneens hoge landelijke cijfers haalden.

Van de ruim 10 300 Futen verbleven er 4400 op het IJsselmeer en ruim 1400 in de provincie Noord-Holland. De Dodaars werd vooral gezien in het Deltagebied en in Noord-Holland. Uit Groningen en Overijssel werden geen Dodaarsen gemeld. Wilde Eenden waren sterk over het hele land verspreid en hielden zich vooral in kleinere groepen op. Met name in het IJsselmeergebied, Noord-Holland, Zuid-Holland, het Deltagebied en Friesland waren grote aantallen van deze soort aanwezig.

De Zomertaling wordt vrijwel jaarlijks minder waargenomen. Maart 1981 vormt een dieptepunt in een reeks van zes voorjaartellingen: resp. 256, 408, 146, 158, 200 en 66 exemplaren. De meeste Zomertalingen (17) werden in de provincie Friesland gezien. Daarentegen was de Wintertaling even talrijk als in de twee voorgaande jaren, hetgeen vooral te danken is aan een concentratie van 9300 in de Lauwersmeer. Deze soort verbleef overigens vooral in het IJsselmeergebied, de Deltawateren en in Friesland, terwijl een opvallend hoog aantal (2000) in Noord-Brabant werd waargenomen.

Krakeenden verbleven vooral in het IJssel-

Smienten, november 1982, Zijpe (Piet Zomerdijk). Wigeons *Anas penelope*.

meergebied, de Delta en Zuid-Holland. Het aantal lag lager dan in maart 1980. De Smient bereikte daarentegen een nieuwe voorjaarsstop met ruim 257 000. Dit is 30 000 hoger dan in maart 1980. Verreweg de meeste van deze vogels hielden zich op in de noordelijke helft van ons land, met een gebiedsmaximum van 41 000 in de Lauwersmeer. Ook in de waterrijke graslandgebieden van Friesland, Noord- en Zuid-Holland waren veel Smienten aanwezig.

Pijlstaarten werden het meest aangetroffen in de Waddenzee en de Delta, plaatselijk ook in het IJsselmeergebied en langs de grote rivieren. Het aantal (6600) komt overeen met dat van maart 1978 en 1979, maar ligt lager dan bij de overige tellingen.

Evenals de Smient was ook de Slobeend bij deze telling talrijker dan voorheen. Het aantal van 7600 is vooral te danken aan grote groepen in het IJsselmeergebied (1300), de Delta (1200), Zuid-Holland (1100) en Noord-Holland (1000). De Krooneend was, in een vergelijkbaar aantal als in voorgaande jaren, vooral in het Utrechts-Hollands plassengebied aanwezig. Toppereenden waren talrijk op het IJsselmeer en in de Waddenzee, waar ook de grootste aantallen van Kuif- en Tafeleend werden aangetroffen. Voor deze soorten geldt overigens dat groepen die in het IJsselmeer en de Waddenzee buiten het zicht van de kust aanwezig waren, in de meeste geval-

len niet geteld zullen zijn. Buiten het IJsselmeer hielden zich vooral in de provincie Noord-Holland veel Kuifeenden en Tafeleenden op. Ook langs de grote rivieren werden nog veel Tafeleenden gezien.

Het aantal Brilduikers is zeker te laag. Buiten het IJsselmeer werden alleen uit de Deltawateren en de Lauwersmeer belangrijke aantallen gemeld. IJseend, Grote Zeeëend en Zwarte Zeeëend werden slechts in een klein aantal opgemerkt in de kustwateren. Hetzelfde geldt voor de Eidereend, waarvan vooral in de westelijke Waddenzee vaak zeer grote concentraties verblijven die in 1981 niet geteld werden. Hierdoor komt het landelijke totaal veel te laag uit.

Van de ruim 4300 Grote Zaagbekken werd iets minder dan de helft (2100) op het IJsselmeer aangetroffen. De Middelste Zaagbek hield zich daarentegen het meest in de Deltawateren op en was daarbuiten nergens talrijk. Het aantal van deze soort ligt lager dan in alle voorgaande jaren. Ook Nonnetjes waren slechts in bescheiden aantal aanwezig. Van de 682 exemplaren werden de meeste langs de grote rivieren en in het IJsselmeergebied gezien.

Interessant is de ontwikkeling van de populatie Bergeenden. In 1976 en 1977 werden er resp. 22 700 en 24 700 geteld. Na de mislukte maart-telling van 1978 bleken er zich in maart 1979 36 800 Bergeenden in ons land op te houden.

Daarna volgde een daling naar 31 500 in maart 1980 en thans werd wederom een wat lager aantal geconstateerd: 28 800. De grootste concentraties verbleven in het Waddengebied en in de Delta, maar ook in Noord-Holland en in het IJsselmeergebied werden plaatselijk flinke aantallen gezien.

Van de zwanen was de Knobbelzwaan het talrijkst. Sinds 1976 is het getelde aantal van deze soort bijna jaarlijks toegenomen: 2300, 3600, 3900, 3800, 5000 en 5800. Deze toeneming is ten dele toe te schrijven aan de stijging van het aantal telgebieden. Vooral langs de grote rivieren en in Zuid-Holland hielden zich veel van deze zwanen op.

De Wilde Zwaan was iets talrijker dan voorheen, met in Noord-Holland, het Waddengebied en langs de grote rivieren plaatselijk belangrijke aantallen. Kleine Zwanen vertoonden zich in opvallend aantal in Groningen en Friesland, maar ook langs de grote rivieren en in de polder Arkemheen (Gld).

Van de ruim 138 000 Meerkoeten waren er 41 700 aanwezig langs de grote rivieren en 22 800 in Noord-Holland. Het landelijk getelde aantal Waterhoentjes bedroeg ruim 5300, waarvan de meeste werden gezien in het Deltagebied en in Noord-Holland.

Ongunstige weersomstandigheden en te grote afstanden waren er de oorzaak van dat nogal wat watervogels terecht kwamen in de categorieën „zwemeend”, „duikeend”, „eend” of „zwaan”. Vooral in het IJsselmeer betreft het een groot aantal vogels (25 000) die als „duikeend” genoteerd werden. Uit de plaats waar deze vogels zich ophielden (ver buiten de kust op het noordelijk IJsselmeer), zou kunnen worden afgeleid dat het vooral Topper-eenden betrof.

Januari-telling 1982

De midwintertelling 1982, die werd gehouden in de periode van 8-24 januari, leverde in een aantal van 470 getelde gebieden een totaal van 1 309 000 watervogels op. Door een vrij langdurige koudeperiode waren de watervogels het sterkst geconcentreerd in de zuidelijke helft van Nederland. In het Deltagebied was ook in de periode tussen half december en half januari sprake van lichte tot matige vorst terwijl elders in het land strenge vorst voorkwam. Bovendien waren door hoge waterstanden de omstandigheden voor watervogels langs de grote rivieren zeer gunstig. Dit was er de oorzaak van dat in de tel-districten grote rivieren en Deltagebied te zamen meer dan de helft (704 000) van alle Nederlandse watervogels aanwezig waren.

Het aantal Futen lag lager dan in 1981. Zij ver-

bleven vooral in de Deltawateren, het IJsselmeergebied en langs de grote rivieren. De Do-daars was echter in vergelijkbaar aantal als in 1981 in ons land aanwezig. Ook deze soort was het talrijkst in de Delta, maar ook in Noord-Holland werden er veel gezien.

Met 431 000 overtreft de Wilde Eend de hoge score van 1981 met ruim 82 000. Zij kwamen nagenoeg overal in Nederland in grote concentraties voor. Het aantal Wintertalingen ligt in dezelfde orde van grootte als in de strenge winter van 1978/79 en veel lager dan in de seizoenen met weinig vorst. Ook voor de Krakeend komt de situatie overeen met januari 1979 (verschil 35), terwijl de soort ten opzichte van 1981 veel schaarser was.

De winterse omstandigheden die in ons land heersten, komen ook goed tot uitdrukking in het ongewoon lage aantal Smienten, ruim 200 000 minder dan in 1981. Maar in vergelijking met januari 1979 waren er ruim 25 000 Smienten meer in ons land. De Pijlstaart toont een grote gelijkenis met januari 1981 (resp. 12 000 en 12 000). Deze vogels waren bijna allemaal geconcentreerd in de Deltawateren. De Slobeend verbleef vooral in de Delta en plaatselijk in Noord-Brabant en langs de grote rivieren. Ondanks de ijstoestand hielden zich grote aantallen Topper-eenden op in de westelijke Waddenzee. In het IJsselmeer, dat grotendeels dichtgevroren was, waren er weinig, maar in de Deltawateren werden plaatselijk grote concentraties van deze soort aangetroffen.

Kuifeend en Tafeleend waren in januari 1982 vooral talrijk langs de grote rivieren, in Noord-Holland en in het Deltagebied, maar van de Kuifeend waren ook in het IJsselmeergebied nog belangrijke concentraties aanwezig. Voor de Kuifeend ligt het getelde aantal 41% lager dan in 1981, de Tafeleend was 3% talrijker.

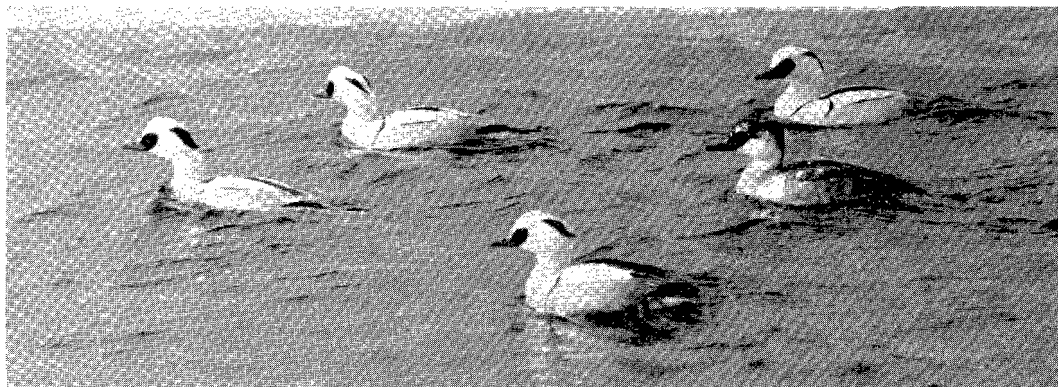
Veel minder werd de Brilduiker waargenomen. Sedert 1975 werden nooit zo weinig Brilduikers in ons land geteld tijdens een midwintertelling. De cijfers voor deze periode zijn respectievelijk 6700, 10 000, 13 000, 9300, 9100, 7300, 8200 en 3500. Zelfs in de zeer strenge winter van 1978/79 waren er veel meer Brilduikers in ons land. Mogelijk zijn in de Waddenzee of in het IJsselmeer belangrijke concentraties onopgemerkt gebleven.

Van de 26 getelde IJseenden verbleven er 13 in de Deltawateren en 9 in Zuid-Holland, terwijl de Zwarte Zeeëend vooral werd aangetroffen in de Deltawateren en de Waddenzee. Grote Zeeëenden werden weinig gezien. Ook de Eidereend was veel minder talrijk dan gebruikelijk, maar aangenomen mag worden dat er zich in de zeegaten van de Waddenzee en op de Noordzee tijdens de vorstperiode veel van

Tabel 3. Resultaten van de januari-telling 1982. *Waterfowl count January 1982 (see map on page 251 for division of regions).*

District <i>District</i>	Gr	F	D	O	Gld	U	NH	ZH	NB	L	WD	IJm	Gri	Del	Totaal
Aantal gebieden <i>Number of areas</i>	12	43	8	11	15	36	74	36	32	2	29	30	32	110	470
Dodaars <i>Tachybaptus ruficollis</i>	1	0	81	1	2	141	270	42	47	1	48	125	96	843	1698
Fuut <i>Podiceps cristatus</i>	6	19	1	0	0	61	432	111	32	0	17	1058	852	1973	4562
Knobbelzwaan <i>Cygnus olor</i>	357	57	127	4	134	512	734	1243	143	2	18	581	4866	754	9532
Kleine Zwaan <i>C. bewickii</i>	0	0	0	1	250	52	4	102	54	0	44	89	3994	1455	6045
Wilde Zwaan <i>C. cygnus</i>	24	19	20	5	7	30	130	32	9	0	0	276	751	89	1392
Bergeend <i>Tadorna tadorna</i>	0	4	0	0	0	1	66	23	18	0	13016	152	22	9972	23274
Smient <i>Anas penelope</i>	4	261	0	0	21	1749	24329	14871	525	0	2197	975	11838	52397	109167
Krakeend <i>A. strepera</i>	0	2	0	0	0	0	78	32	83	0	3	0	44	129	371
Wintertaling <i>A. crecca</i>	18	10	247	19	88	290	398	463	2248	0	153	214	2667	3743	10558
Wilde Eend <i>A. platyrhynchos</i>	14310	29854	6471	8067	1772	11872	37785	21828	17016	240	24076	23724	162093	71760	430868
Pijlstaart <i>A. acuta</i>	0	2	0	0	1	4	27	3	280	0	253	0	326	11282	12178
Slobeend <i>A. clypeata</i>	0	2	0	0	11	3	94	20	289	0	39	3	227	1488	2176
Krooneend <i>Netta rufina</i>	1	0	0	2	0	0	2	1	0	0	0	0	4	0	10
Tafeleend <i>Aythya ferina</i>	403	79	7	35	0	734	15542	1053	1755	6	456	2431	46381	4257	73139
Witoogeend <i>A. nyroca</i>	0	0	3	0	0	6	0	1	0	0	0	0	1	1	12
Kuifeend <i>A. fuligula</i>	968	621	25	145	12	2344	29383	3691	1894	0	849	24780	14817	23598	103127
Toppereend <i>A. marila</i>	0	3	0	0	0	0	23	4	0	0	79850	381	0	15823	96084
Eidereend <i>Somateria mollissima</i>	0	0	0	0	0	0	50	0	0	0	1309	0	1	421	1781
IJseend <i>Clangula hyemalis</i>	0	0	0	0	0	0	2	9	1	0	0	1	0	13	26
Zwarte Zeeëend <i>Melanitta nigra</i>	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	319	0	0	7507	7828
Grote Zeeëend <i>M. fusca</i>	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	7	0	2	23	33
Brilduiker <i>Bucephala clangula</i>	4	3	21	7	0	36	165	190	37	0	835	605	170	1421	3494
Nonnetje <i>Mergus albellus</i>	2	5	27	13	0	75	182	391	47	0	604	5834	2502	688	10370
Middelste Zaagbek <i>M. serrator</i>	0	3	0	0	0	0	79	9	0	0	3742	66	5	1329	5233
Grote Zaagbek <i>M. merganser</i>	8	42	120	16	0	87	533	912	26	0	9337	15408	2286	1403	30178
Waterhoen <i>Gallinula chloropus</i>	116	56	13	10	78	588	796	5530	695	38	42	92	751	2196	11001
Meerkoet <i>Fulica atra</i>	5826	2795	238	168	922	14969	37308	36076	7478	90	935	10377	185744	46377	349303
Zwaan <i>Cygnus spec.*</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	30	0	533	168	300	0	1031
Zwemeend <i>Anas spec.*</i>	0	0	0	0	0	12	5	0	0	0	132	100	0	0	249
Duikend <i>Aythya spec.*</i>	0	1500	0	0	0	5	0	0	0	0	0	331	0	2250	4086
Totaal <i>Total</i>	22048	35337	7401	8493	3298	33571	148420	86637	32707	377	138814	87771	440740	263192	1308806

* niet gedetermineerd *not identified*

Nonnetjes, maart 1979, Lelystad (*Piet Zomerdijs*). Smews *Mergus albellus*.

deze vogels opgehouden hebben.

Daarentegen werden er zeer veel Grote Zaagbekken geteld. In enkele wakken in het IJsselmeer bevonden zich van deze soort ruim 15 400 en ook in de Waddenzee, langs de grote rivieren en in de Deltawateren werden er veel gezien. Het landelijke totaal van 30 200 is sinds 1972 slechts éénmaal overtroffen. In januari 1977 waren er 30 700 Grote Zaagbekken in ons land. Een geheel ander beeld geeft de Middelste Zaagbek, waarvan er weliswaar méér werden gezien dan in januari 1980 maar het aantal bleef beneden de waarden voor de jaren 1977, 1978, 1979 en 1980. De soort werd overigens het meest in de Deltawateren en de Waddenzee gevonden. Weer volkomen anders ziet het beeld voor het Nonnetje eruit. Er werden namelijk ruim 10 000 exemplaren geteld hetgeen veel méér is dan in januari 1981. In 1980 leverde de midwintertelling voor deze soort echter ruim 11 500 op. Gewoontegetrouw hielden de meeste Nonnetjes zich op in het IJsselmeergebied en langs de grote rivieren.

Met een aantal van 23 000 ligt het aantal Bergeenden maar liefst 58% lager dan in januari 1981 het geval was. Het aantal bereikte daarmee een niveau dat gelijk was aan januari 1979. Evenals toen waren in 1982 de belangrijkste concentraties te vinden in de Waddenzee en de Deltawateren.

Na een kortstondige aantalsvermindering in 1981 bereikte de Knobbelzwaan in januari 1982 een nieuwe top van ruim 9500, waarvan 51% langs de grote rivieren verbleef. Ook in Zuid-Holland werden meer dan duizend Knobbelzwanen geteld. De hier te lande overwinterende populatie van de Wilde Zwaan geeft de laatste jaren een stijgende tendens te zien. Sinds de strenge winter 1978/79, toen deze soort overigens niet opvallend talrijk was, zien de januari-cijfers er als volgt uit: 687, 595, 936 en 1392. Nog nooit eerder werden er zoveel Wilde Zwanen bij een

midwintertelling in ons land gevonden.

Vorstperioden hebben normaliter het vertrek van de meeste Kleine Zwanen uit ons land tot gevolg. Zo verbleven er in januari 1979 ruim 50% minder vogels van deze soort in de Nederlandse gebieden dan in 1978 en 1980. De gunstige overstromingssituatie langs de grote rivieren was er in 1982 de oorzaak van, dat daar circa 4000 Kleine Zwanen de koudeperiode konden doorbrengen. Ook in het Deltagebied waren veel (1450) van deze vogels aanwezig. In het IJsselmeergebied werden echter slechts 89 Kleine Zwanen geteld.

Het landelijke aantal Meerkoeten is sinds de midwintertelling van 1980 weer flink gestegen. Er waren 100 000 van deze vogels meer in ons land dan in 1981. Nog nooit tevoren werd een zo groot aantal Meerkoeten geteld. Bijna de helft van al deze vogels (47%) verbleef langs de grote rivieren, maar ook in de Delta en in Zuid-Holland en Noord-Holland was de soort talrijk. Van het Waterhoen tenslotte bedroeg het getelde aantal 11 000. Deze soort werd vooral in belangrijke aantallen gezien in Zuid-Holland (7478) en in de Delta (2196).

Literatuur

- VAN DEN BERGH L. M. J. 1980. Verslag van de watervogeltellingen in januari en maart 1979. Watervogels 5: 43-64.
 — 1981. Verslag van de watervogeltellingen in januari en maart 1980. Watervogels 6: 95-118.
 GANZENWERKGROEP NEDERLAND 1983. Ganzentellingen in Nederland in het seizoen 1980/81. Limosa 56: 9-17.

L. M. J. van den Bergh, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Postbus 46, 3956 ZR Leersum

Aanvaard voor opname 15 september 1983